

Milena Spremo
Zrenjanin, Srbija
milena.spremo@gmail.com

In memoriam: Cvetka Hedžet Tóth (1948–2020)

Decembra 2020 se je v 73. letu starosti poslovila red. prof. dr. Cvetka Hedžet Tóth (1948–2020), slovenska vodilna filozofinja in ena izmed najbolj priljubljenih profesorice, ne zgolj na Oddelku za filozofijo Filozofske fakultete, kjer je bila redna profesorica za ontologijo, metafiziko in filozofijo utopistike, ampak tudi na drugih oddelkih omenjene fakultete in drugih fakultetah Univerze v Ljubljani, kjer je svojčas izvajala izbirni predmet Filozofija za nefilozofe. Zagotovo si jo bomo njeni študentje zapomnili po njenih strastnih in slikovitih predavanjih, ki so domala že skoraj bolj spominjala na pridige kot na univerzitetna predavanja ter bila prepredena z življenjskimi zgodbami iz katerih je preveval njen filozofski zanos povezan z radostjo do življenja, obstoja, biti.

Red. prof. dr. Cvetka Hedžet Tóth je bila rojena v Murski Soboti, kjer je končala osnovno šolo in gimnazijo. Po opravljeni maturi se je leta 1967 vpisala na Filozofsko fakulteto v Ljubljani. Najprej je diplomirala iz sociologije (1969), nato pa iz filozofije (1972). Aprila 1975 je magistrirala z delom *Umetnost kot spoznavni problem*. Doktorica filozofskih znanosti je postala 1. marca 1988. V naziv redna profesorica za predmet ontologija in metafizika je bila izvoljena oktobra 1999.

Področja njenega širšega znanstvenoraziskovalnega dela in predavateljskega delovanja so bila ontologija, metafizika, dialektika, utopistika, etika in aksiologija, povezava med njimi in središče njenih razprav pa je bilo življenje samo. Filozofija življenja je bila tista, ki jo je v najbolj žlahtnem smislu nagovarjala, hkrati pa je bila to dejansko živeta filozofija, kajti red. prof. dr. Cvetka Hedžet Tóth je filozofijo živela in ne zgolj posredovala. Ravno zaradi tega bi težko rekli, da je bila njena raziskovalna dejavnost strogo formalno omejena, še več, marsikdaj se je razhajala z akademsko usmerjeno filozofijo, kajti svojo filozofijo je večkrat premaknila na cesto, med ljudi. Njeno življenje je že od mladih

nog zaznamoval upor oziroma glasen protest proti vsem vrstam nepravilnosti, pravičnost pa je razumela kot drugo plat solidarnosti.

S svojimi načelnimi nazori in pogledi, ki jih ni nikoli podrejela trenutnim okoliščinam in politiki, še manj osebnim interesom, si je nemalokrat nakopala težave. Že v študentskih časih je bila zavzeta družbenopolitična aktivistka, pripadnica generacije '68, ki je bila pripravljena za svoje ideale jurišati na nebo ter se izpostavljati policijskim pendrekom in se odločno upreti takratni oblasti proti preganjanju študentov v želji po bolj demokratični, bolj pravični družbi, toda ne z malo manj, ampak z več socializma. Red. prof. dr. Cvetka Hedžet Tóth je namreč bila in ostala celo svoje življenje predana marksistka. Zaradi svojih pogledov in odkritega aktivizma je bila v nevarnosti, med drugim ji je bila zaradi tega onemogočena politična pot, česar ni nikoli obžalovala. Zaradi spleta okoliščin se je posvetila akademski karieri, ki se ji je popolnoma predala. Aktivizma pa ni nikoli opustila, o čemer ne pričajo zgolj njeni protestno naravnani prispevki proti nepravilnemu sistemu, imenovanem kobiličarski kapitalizem, ki se je razpasel po svetu, oziroma spomini o jurišanju na nebo za svoje ideale v letu 1968, ampak tudi njen angažma pri številnih protestih v zadnjih letih njenega življenja.

Kljub temu, da je študirala v času, ko naj bi bila filozofija namenjena zgolj eliti v metropoli z ustreznim meščanskim pedigrejem in je pri tej vsak drug, ki ga je zanimal študij na filozofski fakulteti, zbujal odpor in zgražanje, kar je večkrat na svojih predavanjih povedala in tudi zapisala v svoji zadnji in obsežni knjigi *Demaskirajoče tendence*, ki je v marsičem tudi avtobiografska izpoved, je postala ena najvidnejših profesorice. Bila je predstojnica katedre za sistematsko filozofijo, namestnica predstojnika oddelka, članica fakultetne in oddelčne komisije za kvaliteto študija in senatorka na fakulteti (2009–2013). Prav tako je bila daljši čas podpredsednica Društva visokošolskih profesorjev Univerze v Ljubljani in je ostala članica upravnega odbora tega društva. Dejavnost je bila tudi v Slovenskem filozofskem društvu in še marsikje drugod dala svoj doprinos. Predavala in strokovno sodelovala je tudi s Hebrejsko univerzo v Izraelu ter z Univerzo Regensburg in Univerzo München v Nemčiji. Red. prof. dr. Cvetka Hedžet Tóth je vedno sprožala pomembne iniciative, tako ni mirovala tudi po svoji upokojitvi, bila je namreč pobudnica ustanovitve Srebrne katedre Filozofske fakultete, ki združuje upokojene profesorje in profesorice ter kot pobudnica imenovana za prvo vodjo te katedre.

To je bila njena akademska pot, ki jo je prehodila s svojo pokončno, vzravnano hojo. Od tega, kar je ustvarila in zapustila, je treba omeniti njeno trdno in neomajano vero v moč filozofije, ki je dana vsem ljudem v vseh časih. To je tudi razlog, da je za njo ostala tako bogata dediščina. O njeni zagnanosti in ustvarjalni plodnosti bo večno pričal izjemen raziskovalni opus, ki obsega več kot sto znanstvenih člankov in sedem monografij. Svojih prispevkov ni objavljala le v filozofskih revijah ozi-

roma zbornikih, temveč tudi drugod, med njimi tudi v *Sloveniki*, katere članica uredniškega odbora je bila tudi sama. Njena obsežna doktorska disertacija, izdana v dveh zvezkih na 547 straneh, nosi naslov *Lukácsevo pojmovanje dialektike* (1986). Zatem pa so sledile že omenjene in prav tako obširne monografije: *Spontanost in avtonomnost mišljenja* (1994), *Metafizika čutnosti* (1998), *Med metafiziko in etiko* (2002), *Hermenevtika metafizike* (2008), *Dialektika refleksijskega zagona* (2015), *Materialistično-idealistična zarez* (2015) ter poslednja *Demaskirajoče tendence* (2018).

V svoji disertaciji *Lukácsevo pojmovanje dialektike* nas sooča z mislijo madžarskega filozofa in revolucionarja György Lückasa, ki je pravzaprav živeta misel, pri tem ugotavlja med drugim tudi, da je temelj etike ontologija, ki jo omenjeni filozof obravnava s stališča svojkega pojmovanja dialektike. V *spontanosti in avtonomnosti mišljenja* se ukvarja s pojmovanjem filozofije pri Theodorju W. Adornu, predstavniku frankfurtske šole in filozofu, znanem po izjemni spontanosti v razmišljanju in živem filozofiranju kot aktualni produkciji misli. *Metafizika čutnosti* je posvečena filozofskemu sistemu nemškega filozofa Arthurja Schopenhauerja, enemu najpomembnejših mislecev 19. stoletja. Delo *Med metafiziko in etiko* se preko različnih filozofskih imen ukvarja z vprašanji, kot so: kaj je to, kar je, svet, svetovna bit, življenje v njej, kako jih ohranjati ob hkratni zavesti o naši končnosti in možnosti neskončnosti, celo nesmrtnosti, ko ugotavlja, da življenje usmerja najprej življenje samo s samoobnoviteno močjo, h kateri spada kaj metafizičnega. *Hermenevtika metafizike* je delo s podnaslovom *Metafizika – materializem – etika – utopija*, kjer izstopajo problemi, ki so zaznamovali naš čas, tj. čas posthistorične, postutopične, poupanjske, skratka postmoderne dobe, še posebej zaradi politike, ki je povsem zasvojila 20. stoletje. *Dialektika refleksijskega zagona* je družbeno kritično delo, v katerem se je poskušala miselno soočiti s tranzicijo v kapitalizem in divjo privatizacijo ter hkrati ohraniti upanje na življenje onkraj ekonomske prisile in zasvojenosti s politiko. V *Materialistično – idealistični zarez* z vidika etike preiščuje o napetem odnosu med idealističnim in materialističnim filozofskim pristopom ter nas poziva k pritrjevanju vedremu humanizmu, ki ga predvsem Evropi zaradi njene tragične preteklosti primankuje, s tem pa tudi pritrjevanju življenju. V svoji zadnji knjigi *Demaskirajoče tendence* pretresa metafiziko in etiko, ne abstraktno, temveč kot vpeto v zgodovinske trenutke od reformacije in protireformacije preko narodnoosvobodilnega boja in protestov leta 1968 vse do konca velikih zgodb in njenih mojstrov, torej v čas, ko ostaja teorija skorajda nemočna, zato je knjiga svetel opomin na našo potrebo po novem utemeljevanju etike, obnovljenem dojemanju stvarnosti in spodbujanju rasti življenja znotraj svetovne biti.

Hvaležni smo ji, da je s svojimi deli v slovenski filozofski prostor pripeljala različne filozofske šole, med njimi še posebej izstopa Frankfurt-

ska šola, predstavila različne pristope in številne filozofe, naj omenimo le nekatere, kot so György Lukács, Theodor Adorno, Arthur Schopenhauer, Friedrich Nietzsche, Ernst Bloch, Paul Tillich, Nicolai Hartmann, Sören Kierkegaard, Karl Jaspers, Albert Schweitzer, Hans Küng, Jürgen Habermas, Peter Sloterdijk, razglabljala o zgodovini filozofije in o aktualnih filozofskih temah ter s svojo izredno govorniško močjo nagovarjala svoje poslušalce ter jim vzbujala zanimanje za filozofijo. Poseben je tudi njen slog pisanja, odlikuje ga jedrnatost in razumljivost, njene razprave so doživete, polne prispodob, aforizmov oziroma besednih enigm. S takim stilom pisanja je predvsem želela vzbuditi pri svojih bralcih in poslušalcih čudenje, strmenje, torej ta žlahtni arhé za filozofijo, ki ga je Platon nekoč poimenoval *tò thaumázein*. Kajti, kot je vedno povedala svojim študentom v enem od svojih uvodnih predavanj, je izvor potrebe po filozofiji in filozofiranju čudenje, strmenje nad tem, da nekaj je, ne pa da ničesar ni. S pomočjo čudenja, strmenja prične človekova misel napredovati v smeri resnice, smisla, zato le ta ostaja trajni temelj filozofije in filozofiranja, torej ta, ki filozofijo omogoča in jo tudi ohranja, zato ga je potrebno negovati, v čemer ji moramo oddati priznanje, da je bila neprekosljiva.

Red. prof. Cvetka Hedžet Tóth je ostala celo življenje tesno povezana z rodnim Razkrižjem. Čeprav je z družino tam živela le kratek čas, se je sem rada vračala ter z domačini spregovorila v razkriškem narečju. Za njene dosežke na znanstveno raziskovalnem področju ter prizadevno delovanje v dobro Občine Razkrižje in ljudi ob meji, je bila leta 2003 imenovana za častno občanko Občine Razkrižje. Obstaja tudi zapis na spomin iz njenih otroških let, ko se spominja praznovanja velike noči in dogodka s sovrstniki. Navada je bila, da so otroci dobili posebne košarice za velikonočna jedila, ki so jih nato nesli k blagoslovu. Ker njena družina ni hodila v cerkev, je bila deležna posmeha vaških otrok. Gospod, ki je izdeloval košarice, je to opazil in stvari uredil po svoje, uspelo mu je združiti in spraviti otroke in mala deklica mu je za to ostala celo življenje hvaležna, v spomin je dobila košarico, ki so jo mame drugih otrok takrat napolnile z žegnjem. Ta njena košarica je še, ostaja, kljubuje času kot kakšno veselo, trajno in radostno sporočilo.

Ta poseben spomin na otroštvo je zaznamoval njeno življenje tako zelo, da je kasneje postala med drugim tudi ustanovna članica Slovenskega protestantskega društva. Čeprav se je izrekala za deklarirano ateistko, ji je bila in celo življenje ostala blizu protestantska etika, s katero se je ukvarjala tudi v svojih delih. Protestantizem, ki je kljub pregonu s slovenskega prostora, ostal v Prekmurju prevladujoča veroizpoved, je opazovala na podlagi živeti vrednot in idej o svobodi posameznika in njegove misli, kamor nedvomno spadajo toleranca, živeta in povsem onaravljena strpnost, to je zmožost sožitja z nazorsko drugačnimi, pravica do upornštva, ki opozarja na njegov najbolj naravni in prizemljeni temelj, in sicer potrebo po pravičnosti in občutku

za poštenost. Moramo ji priznati, da je v skladu s tako etiko živela tudi sama, torej v skladu z živeto etiko, ki je bila tako značilna za območje, s katerega prihaja.

Dr. Cvetka Hedžet Tóth je ostala celo svoje življenje razpeta na poti med Ljubljano in Mursko Soboto, med drugim je bila tudi aktivna članica Ustanove dr. Šiftarjeve fundacije in ena izmed ustanovitvenih članov Pomurske akademsko znanstvene unije (PAZU), saj je zmeraj poudarjala pomen povezovanja pomurske znanstvene inteligence ter imela v tej instituciji eno vodilnih vlog, zato ni naključje, da je prav ona od častnega člana PAZU akad. pom. akad. dr. Antona Vratuše nasledila uvodno predavanje na letnih konferencah. Z dr. Antonom Vratušo ju je vezalo še nekaj več, in sicer Vratušovo tesno prijateljstvo z Josipom Hedžetom (1915–1943), stricem dr. Cvetke Hedžet Tóth, pozneje diplomiranim inženirjem montanistike, ki je bil istih let kot on ter v marsičem tudi njegov zgled, med drugim ga je podučil tudi o tem, kaj je to domovina. Na vprašanje, kaj je domovina, mu je Hedžet pojasnil, da je to najprej mati, ki se je kot otrok držiš za krilo, nato vsa družina in njeni člani, ko shodiš, pa se domovina širi tja, do koder greš – sčasoma je to cel svet, To je tudi trajna in svetovljanska misel, ki je spremljala in zaznamovala filozofijo dr. Cvetke Tóth, ko nam je posredovala svoja razmišljanja o domu v vsakem kotičku tega sveta. Pred Hedžetovo rojstno hišo na Razkrižju pa je še danes lep, velik spomenik s sledečim napisom: »V tej hiši so se sestajali nosilci upora NOB za Pomurje. 1. sestanek je bil 22. 5. 1941.« Naj povemo, da je to tudi rojstna hiša dr. Cvetke Hedžet Tóth.

Izhajala je iz zavedne partizanske družine in bila ves čas aktivna v Združenju borcev za vrednote NOB. V reviji Svobodna beseda je izšla decembra 2019, leto dni pred njeno smrtjo, avtobiografska pesem *Ranjena roka matere partizanke*, ki je osebna izpoved o ljubezni in globokem spoštovanju do svoje matere. Svojo družino je dr. Cvetka Tóth vsak konec tedna obiskala ter stala svojim najbližjim v oporo in ponos do konca dni. Pesem je posvečena materi partizanki, hkrati pa je to njena čuteča in globoka izpoved, zakaj je bila do nas študentov vedno tako sočutno, če ne že materinsko naravnana, saj ji je bila ta srčnost izročena in ona jo je prenašala zvesto naprej, zato ni odveč, če se v imenu mnogih študentov zahvalim naši akademski mami za vso njeno srčnost ter ji obljubim, da jo bomo kot dragoceno zapuščino tudi mi negovali in nosili ter predali naprej.

Naše srce utripa z Vašo srčnostjo.